

ԿՐՕՆԱԿԱՆ (ՄԵՐ ՊԱՆՈՑ ԱՌՅԻՆ)

Մ Ե Ղ Ք Ը

«Մի՛ ալստնե՛ն թագաւո-
րեցեմ մեղ ի մահկանացու մաւ-
սինս ձեռ, ծառայել ջամկութեանց
նորա» (ՀՈՒՄԱՄ. Զ. 12):

Կ'ապրինք ժամանակի մը մէջ, ուր մարդիկ ամենէն քիչ խորհրդածութեան առարկայ կ'ընեն մեղքը: Մարդիկ այսօր աւելի մտադրաւուած են իրենց առօրեայ հոգերով և ֆիզիքական մարմինին առողջական վիճակով քան իրենց հոգիին կացութեամբը: Եթէ կարելի ըլլաւ պահ մը վեր առնել այն թանձր վարագործը որ կը ծածկէ մենէ մեր հոգիներու իսկական վիճակը, մեր առջեւ պիտի պարզուէր ողբալի աւերակ մը. — զո՛րքը այն քանդիչ ոյժին՝ զոր սողորմաբար և յաճախ առանց անգրագաւանալու իմաստին՝ կը կոչենք Մեղք:

Արդ ի՞նչ է մեղքը. ի՞նչ է այն քանդիչ զօրութիւնը՝ որ ոչ միայն անհատներու, այլ նաեւ ազգերու և ժողովուրդներու բարոյական և կրօնական կեանքին հիմքերը կը պղծէ: Ի՞նչ է այս թունաւոր տարրը որ վարակելով այս զբոսխաղային երկրագունդի ընկերային մթնոլորտը, վերածած է զայն դժոխավայրի մը, ուր դժուարաւ կը չնչն մարդիկ և հազիւ կը քաշկռտեն իրենց ֆիզիքական գոյութիւնը: — Հարցեր են ասոնք, որոնց առջև կարծէ պահ մը կանգ առնել և խորհրդածել:

Առ հասարակ մարդոց բարոյական եւ կրօնական կեանքը հիմնուած է մեղքի մասին իրենց ունեցած ըմբռնումին վրայ: Մեր այս կամ այն կերպ ապրելը, ա՛յս կամ ա՛յն կերպ գործելը, այսինչ գործը ընելը կամ այսինչ արարքէն խուսափիլը, կախուած ունին մեղքի մասին մեր ունեցած գաղափարէն: Ամէն նոր հերթերիկոսութեան կամ նոր աշխարհի իր արմատները ունի մեղքի մասին թիւր ըմբռնումի մէջ, Կենցաղավարութեան ամէն նոր կերպ կամ դրութիւն կը ծագի մեղքի նկատմամբ մարդոց ըմբռնումի փոփոխութենէն: Ուրեմն մեղքի ըմբռնումը այն հիմքն է որուն վրայ կը բարձրանայ

մարդկային կրօնական և բարոյական կեանքի շէնքը, եթէ հիմքը ծուռ է՝ շէնքը ծուռ պիտի բարձրանայ. և յայտնի է ծուռ բարձրացող շէնքին վայճանը: Եթէ հիմքը շիտակ է՝ շէնքը շիտակ պիտի բարձրանայ և յատկացուի այն նպատակին որուն համար կը կերտուի:

Մեղքի մասին երբ կը խորհրդածենք, առաջին երևոյթը որ մեր առջև կը պարզուի՝ անոր ընդհանրականութիւնն է: Այնքան համատարած և ընդհանուր չարիք մըն է մեղքը, որ առաջին վայրկեանէն կը տառաքունէ մտածել թէ անիկա անհրաժեշտութիւն մըն է եթէ ոչ համայն տիեզերքի՝ գէթ մարդկութեան համար. թէ՛ անիկա մէկ անբաժան տարրը կամ յատկութիւնն է մարդկային բնութեան:

Երբ անդրադառնանք մեր ներքին մարդուն վրայ, այնտեղ կը տեսնենք չար հակումներ և յոռի ընազգներ, որոնք մեր կամքէն բոլորովին անկախաբար տիրացած են մարդը մեր էութեան, և կը մղեն զմեզ այնպիսի խորհուրդներու և գործքերու՝ ռոնց նկատմամբ զարշառք միայն կը զգանք մեր զգաստ պահերուն: Որով մարդը ինքն իր մէջ երկուքի բաժնուած է և յոռի հակումը իր մէջ աւելի տիրական է կարծես որ արգելք կ'ըլլայ մարդուն աշնուազոյն ձգտումին, վերելակելու կեանքի բարձրագոյն մակարդակներուն վրայ: Փորձառաբար զգացուած այս իրողութիւնն է որ ազդակելի կուտայ Պողոտ Առաքեալին. «Ձի ոչ եթէ զոր կամիմ զբարին՝ առնեմ, այլ զոր ոչ կամիմ՝ զչարն՝ զայն գործեմ» (Հըռոմ. Է. 19):

Ուրեմն ստոյգ է որ մարդը մարդկային ցեղի ինկած է մեղքի մէջ: Այս անկումը Ս. Գրոց մէջ ներկայացուած է Ադամի և Եւայի մեղանշնուն և զբախտէն վտարուելու պատմութեամբ:

Պիտի չմտնու մարդապետական հարցերու բաւրդներուն մէջ. ինչ որ ալ ըլլայ սկզբնական մեղքի վարդապետութեան տառաքունութիւնը, մէջտեղ կայ շօշափելի, ամէնուն փորձառութեան տակ ինկող իրականութիւնը՝ թէ բոլոր մարդիկ ունէ ձեռով կը գտնուին «ինկածութեան» վիճակի մը մէջ: Բոլոր մարդիկ հոգեպէս հիւանդ են և կը կարօտին բժշկի մը: Ո՛չ միայն լոյսի պէտք

ուհին իրենց ինկած վիճակէն վեր բարձրանալու՝ այլ նաև ոյժի. մարդիկ ներքնապէս կաշկանդուած են ուժգին և անողոք կապանքով մը: Եւ այս հոգեվիճակը կրթութեան կամ զարգացմամբ չզարմանուիր, այլ կը պահանջուի հիմնական և ամբողջական փոփոխութիւն մը՝ զոր Աւետարանը կը կոչէ «վերստին ծնանիլ»:

Ի՞նչ է մեղքը սակայն իր իսկութեան մէջ, Աւելի լաւ պիտի հասկնանք մեղքին բնոյթը եթէ դիտենք զայն իր զանազան երեւոյթներէն. վասնզի մեղքը այնպիսի ընդարձակ չարիք մըն է, որուն մասին չենք կրնար ըստ բաւականի գաղափար մը կազմել զայն մէկ կողմէն միայն դիտելով, ըստ այսմ տարբեր բան կ'երեւի մեղքի մեղքը երբ նկատի առնենք զայն յարաբերաբար մարդուն, և տարբեր՝ յարաբերաբար Աստուծոյ. տարբեր եղբակացութեան կը յանգինք իբր անոր վրայ նայինք իբրև բարարքի վերայ, տարբեր՝ երբ նկատի առնենք զայն իբրև ներքին ոյժ մը, որ յառաջ կը բերէ անհարկուած արարքները:

Մեղքը ա՛յն է հոգիին համար՝ ինչ որ է հիւանդութիւնը մարմինին համար: Հիւանդութեանց յառաջ բերած ազդեցութիւնը ֆիզիքականին վրայ ամենէն լաւ կը լուսաբանէ մեղքին ներգործութիւնը հոգիէն ներս:

Արդ ի՞նչ է հիւանդութիւնը: — Մարմինին անբնական մէկ վիճակը: Հիւանդութիւնը գիտականօրէն բացատրուած է իբրև Վարմինին այն վիճակը ուր գործարաններու բնական պաշտօնավարութիւնը խանգարուած է: Պարագան նոյն է մեղքին համար. մեղքն ալ ուրիշ բան չէ բաց եթէ մարդուն հոգեկան կեանքին խանգարուած մէկ վիճակը: Մեղքը երևոյթն ալ կրնանք սահմանել իբրև հոգեկան գործարանաւորութեան կամ սարուածքին անբնական գործունէութիւնը:

Հիւանդութիւնը անհրաժեշտօրէն կ'ենթադրէ ֆիզիքական կեանքի գոյութիւնը. ուր որ չկայ կեանք՝ չկայ հիւանդութիւն, վասնզի հիւանդութիւնը կեանքի՝ մէկ վիճակն է, ախտաւոր, անողորմ վիճակը:

Մեղքն ալ իր կարգին կ'ենթադրէ հոգեկան կեանքի գոյութիւնը. վասնզի մեղքն ալ ուրիշ բան չէ բաց եթէ հոգիի մէկ գործուն-

նէութիւնը. մեղքը կրնայ յառաջ գալ միայն հոգեկան կեանքով օժտուած էակներուն մօտ: Կենդանիները չեն մեղանչեր՝ վասնզի զուրկ են հոգիէ և հոգեկան կեանքէ:

Հիւանդութիւնները առհասարակ երկու տեսակ ազդեցութիւն կ'ընեն մարմնի վրայ. կա՛մ կ'ապականեն զայն և կա՛մ անցարժուքեան եւ անգործութեան կը դատապարտեն:

Կան հիւանդութիւններ, օրինակ՝ բորոտութիւնը, գոսուութիւնը և այլ ինչ ինչ մորթային հիւանդութիւններ, որոնք կ'ապականեն, կ'աղտոտեն մարմինը. իսկ կան ուրիշ հիւանդութիւններ, օրինակ՝ հաշմանդամութիւնը, խեղութիւնը, քերմը, և այլն, որոնք ամբողջ մարմինը կամ անոր որոշ մէկ մասը անշարժութեան և անգործութեան կը դատապարտեն:

Մեղքն ալ մեր հոգիին վրայ համապատասխան ազդեցութիւններ կ'ընէ, կա՛մ կ'ապականէ, կրօնական բացատրութեամբ՝ կը պղծէ զայն և կա՛մ անգործութեան կը մատնէ հոգին. յաճախ նոյնիսկ կը զրկէ մարդը ինչ ինչ հոգեկան կարողութիւններէ:

Ո՛չ մէկ հիւանդութիւն այնչափ լաւ կը լուսաբանէ մեղքի ապականաբար ազդեցութիւնը մեր հոգիին վրայ՝ որչափ բորոտութեան յառաջ բերած արդիւնքը մարմինին վրայ:

Բորոտութիւնը մորթային հիւանդութիւն մըն է, որ յառաջ կուգայ անմաքուածեան և որ իր կարգին կ'աղտոտէ մարմինը: Ահաւոր հիւանդութիւն մըն է անոր եթէ չբուժուի և իր աւերը յառաջ տանի՝ ի վերջոյ մարմնի մասերը և անդամները կը սկսին փոխել և թափփփիլ: Այնքան գանձելի հիւանդութիւն մըն է որուն տեսքն իսկ պժգանք կ'ազդէ մարդուն, ոչ ոք կ'ուզէ ստիպել բորոտին, այլ ընդհակառակը խոյս կուտայ անկէ: Հիւանդը շատ աւելի խիստ էին այս հիւանդութեամբ վարակուածներու նկատմամբ: Զանոնք դուրս կը վտարէին ընկերութենէն և բնակութեան վայրերէն: Մահուան պատիժով արգիլուած էր այդպիսիներուն ոտք կոխել պաշտամունքի վայրերէն ներս: Անոնք, հեռու ընկերութենէն, զրկուած իրենց ընտանիքներէն և զԱստուած իր սրբավայրին մէջ պաշտելու մենաշնորհէն, կը հարկադրուէին թափառիլ ամայի և անբնակ վայրերու մէջ, կա՛մ բուժուելու մաքուր օդի բարերար

ազդեցութեանն և կա՛մ օրին մէկը իր մարմինն մասերը հոս հոն թափթփելէ վերջ՝ գտնելու իր մահը լերան մը վրայ կամ քարանձաւի մը մէջ։

Մեղքն ալ, մանաւանդ մարմնական, զգացական և լեզուական մեղքերը, կ'ապականեն հոգին և ենթական պտղալի կը դարձնեն յաշւ Աստուծոյ և երկինքի սուրբերուն։ Ապականաբար մեղքերով վարակուածները չեն կրնար բարձրանալ Աստուծոյ ներկայութեան։ արդիւում է իրենց՝ հոգեկան օրէնքով մը՝ բարձրանալ լոյսի և կեանքի աղբիւրին։ Եկեղեցին այս ըմբռնումով էր որ ի հնումն յայտնի մեղաւորը կ'արտաքսէր Եկեղեցիի ընկերակցութենէն։ Իսկ ուրիշներուն կ'արդիւնէր հաւատացելոց հաւաքութիւններէ ներս մուտքը, և եկեղեցիէն ներս չէր առնէր մինչև որ անոնք զզջմամբ և ապշխարանքով և աստուածային շնորհաց օժանդակութեամբ չարբուէին իրենց մեղքերէն։ Թէպէտեւ ներկայիս տեսանքի կերպով ի զօրու էն այս սովորոյթը, սակայն կա՛յ և կը մնայ հոգեկան օրէնքը, թէ՛ անմաքանիւնները պիտի չկրնան մասնակցիլ սրբոց ժողովին մինչև որ չարբուին զզջմամբ և ապշխարութեամբ։ Առաքեալն է որ կ'ազդարարէ այդպիսիններուն. «Մի՛ խաբիք, եղբարք, ոչ պոռնիք, ոչ կռակարիչութեք, ոչ զուգը, ոչ արբեցողք, ոչ արուսագէտք, ոչ ըտնք, ոչ իրացեցալք, ոչ բաւբասողիք, ոչ ազանք, ոչ յափեսակողիք զարքայութիւն Աստուծոյ ոչ ժառանգենք։ Ասոնք այնպիսի մեղքեր են որոնք կ'ապականեն հոգին, որ անհամուած է Աստուծոյ տաճարն ըլլալու, և պատճառ կ'ըլլան որ Բնակիչը հեռանայ իր բնակարանէն։

Մեղքը ոչ միայն կ'աղտոտէ հոգին, այլ նաեւ անկարողութեան կը մատնէ զայն։ Մեղքին այս կերպ ներդրածութիւնը ամենէն լաւ կը լուսարարէ հաշմանդամութիւնը մարմնի վրայ իր առաջ բերած կաշկանդիչ ներդրածութեամբ։

Հաշմանդամութիւնը մարմնին ունէ մէկ մասը կամ ամբողջութիւնը չարտելու անկարողութիւն մըն է. ան երբեմն կը յարձակի մարմնի ամբողջ սխմբէթի վրայ, երբեմն որով մէկ մասին վրայ և երբեմն ալ մէկ անդամի վրայ, զայն անշարժութեան մատենելով կամ ջլատելով։

Մեղքն ալ համապատասխան երևոյթներ յառաջ կը բերէ հոգիին վրայ։ Անոր ջլատիչ ազդեցութիւնը մեր հոգիէն ներս ամենէն լաւ կը նշմարուի մեր կամքի տկարացման և բարոյական կորուրդի վատթարացման մէջ։ Սրբիւնքը սա կ'ըլլայ որ երբ մարդուն մէջ բարոյական կորուրդ թուլցած է, հոգեկան կեանքը կ'իջնէ ցած մակարդակի մը վրայ և ապա կը հասնի այնպիսի աստիճանի մը ուր այլևս բարոյական կեանքը իսպառ կը ջնջուի։ Մեղքը ուրեմն կը կապուէ մենէն այն գէնքը, որ գործակցելով աստուածային շնորհքին, մարդը ապահով պիտի առաջնորդէր դէպի իր նպատակը։

Սակայն հիւանդութիւնները լոկ չեն ապականեր կամ ջլատեր մարմինը, այլ յառաջ կը բերին կուրուքեան, խուժեան, համրութեան պէս զրական լուրջ խանդարմունքներ։ — Կուրութիւնը, խուժութիւնը և համր մնալը մարմնի որով մէկ գործարանին պաշտօնին ջնջումն է։ Այստեղ կը տեսնենք աւելի բան մը քան լոկ տկարացում կամ վատթարացում. — ենթական բոլորովին զրկուած է իր որով մէկ կարողութիւնէն։

Մեղքն ալ այնպէս կ'ազդէ հոգիի գործարանաւորութեան վրայ, որ ժամանակի ընթացքին հոգեկան զգայարանքներէն ու մանք կը զաղբրին գործելէ. ենթական կը կորսնցնէ, օրինակի համար, հոգեւոր ճշմարտութիւնները ըմբռնելու կարողութիւնը. անոնք այլևս իրեն համար յիմարութիւն և պարապ բաներ կը թուին ըլլալ. իսկ ջերմեռանդութիւնը, բարեպաշտութիւնը՝ լոկ կեղծիք։ Տառապէս կը ճշմարտուի ասոնց վրայ Յիսուսի սա խօսքը. «Այս ունին եւ ոչ տեսնեն, ականջս ունին և ոչ լսեն...»։

Սակայն մեղքին իսկական ընդթիւ հասկնալու համար բաւական է դիտել զայն յարաբերաբար մարդուն միայն. զայն պէտք է դիտել մանաւանդ յարաբերաբար Աստուծոյ. վասնզի մեղքը իր այս երեսին մէջ է որ երեան կուգայ իր իսկական կերպարանքով։ Մեղքը՝ ամենէն առաջ՝ Աստուծոյ դէմ գործուած չարիք մըն է. օտարացումն է կամքին և սրտին մանկան մը՝ իր ամենագութ ձօրմէն. և մեղքը բառը ինքնին կրօնական եղբ մըն է քան թէ բարոյական կամ իմաստասիրական։ Ան որ ընթերցուի գոյութիւնը Աստուծոյ՝ մեղքը անոր համար ցնորք մըն է։

Մինչդեռ աստուածապաշարը, մեղքի իր խորունկ գիտակցութեան մէջ, կ'աղաղակէ ցաւատանջ. «Բե՛ւ միայն մեղայ, Տէր, և չար առաջի քո՝ արարի . . .»։ Մեղքը, իր խորքին մէջ, այն արարքը կամ խօսքը և կամ մտածումն է՝ որ կը գործուի կամ չը խօսուի և կամ կը խորհուի Աստուծոյ օհէ մէջ ստորագելիքին դէմ։ Ինչ որ համաձայն չէ աստուածային Արդարութեան, Սրբութեան, Բարութեան, Իմաստութեան և Վեհութեան՝ մեղք է։ — Աստուած կը գործէ տիեզերքին մէջ որոշ օրէնքներով, որոնք ամէնքն ալ կը կրեն իր նկարագրին դրոշմը։ Եւ մենք, իբրեւ մէկ մասնիկը այս տիեզերքին, պարտաւոր ենք գործել համաձայն ի՛ր գործելու եղանակին։ Մենք տիեզերքի մէջ անկախ, ինքնօրէն արարածներ չենք որ կարենայինք մեզի յատուկ օրէնքներ ունենալ և գործել համաձայն անոնց և ապրիլ մեր ուզածին պէս։ Մեղքը իր վերջին եւ արմատական իմաստին մէջ ա՛յս է. — Անհամաձայն կամ հակառակ գործել մը տիեզերքը վարող Էակին գործելու եղանակին — Մեղքը՝ իր այս ըմբռնումին մէջ՝ ըմբոստութիւն մըն է Աստուծոյ դէմ, որ իբրեւ անխուսափելի հետեւանք ունի պատիժը. եւ այս՝ ո՛չ թէ վրէժխնդիր Աստուծոյ մը ցասումով, այլ իրաց բնական ընթացքով. հոգեկան աշխարհի օրէնքներու բնական բերումով։ Ինչպէս բնական աշխարհի մէջ՝ նոյնպէս հոգեկան մարդերու մէջ օրէնքի դէմ գործողը կը պատժուի։

Ս. Գիրքն ալ այսպէս կը սահմանէ մեղքը, իբրեւ անօրէնութիւն, այսինքն օրէնք չունենալ, առանց օրէնքի գործելը. «Ամենապիտ քո զմեզ գործե՛ն եւ եւ զանօրհնութիւն առնե՛ն, եւ իմն իսկ մեղքն անօրհնութիւն է»։ Ով որ մեղք կը գործէ՝ անիկա առանց օրէնքի, օրէնքի դէմ գործած կ'ըլլայ եւ ինքը մեղքը ուրիշ բան չէ բայց եթէ օրէնք չունենալ մը։

Մեղանշնելու ձգտումը մտած է նոյն իսկ մեր հոգիին միջնաբերդէն ներս. և ամբողջ և հաստատուած ըլլալով անգ՝ մարդկային բնութեան բոլոր գործոն ոյժերը և տարրերը իր տիրապետութեան ներքեւ առած է և ուզածին պէս կը վարէ զանոնք, հակառակ եղած ընդդիմութեան։ Եւ այսպէս մեր մարմինը կ'ըլլայ «մեղաց մարմին», Առաքեալի բացատրութեամբ։ Մար-

մինը այն գործիքն է, որուն միջոցաւ մեղքը կը տիրապետէ և կ'իշխէ նաեւ մեր հոգին երբեք վրայ. վասնզի մարմինը մեղքի հակադիմութիւն տակ կը գտնուի։ Ահա թէ ինչո՞ւ ինները, մասնաւանդ սուրբերը, այնքան խիստ էին մարմնի նկատմամբ և յաճախ այնքան անգթօրէն կը ճնշէին զայն, վասնզի համոզուած էին թէ անիկա գործակատարն էր մեղքին, և զայն ճնշելով կը յաւաստին մեղքը պարտութեան մատնել։

Ահա մեղքը իր երկու էական երեւոնքն էր գիտուած. ան իր երբեք կործանարար ազդեցութիւններով կ'օտարացնէ մեզ մեր Արարչէն և իրեն ստրուկ կը դարձնէ զմեզ՝ որ այնչափ ուժգին բազմանքն ունինք ազատ էակներ ըլլալու, վասնզի ատոր սահմանուած է ինք. կը կասեցնէ մեր բարոյական եւ հոգեկան յառաջդիմութիւնը եւ կը մեղցնէ մեր մէջ աստուածային, հոգեկան եւ գեր քան զբնական ճշմարտութիւնները ըմբռնելու զգայարանքը, առանց որուն չենք կրնար մեր նպատակին երթալ, վասնզի մեր նպատակը յաւէտ հոգեկան է եւ առանց հոգեկան իրերու և օրէնքներու ծանօթոյթիւն անհնար է մեզ դէպի մեր նպատակին երթլ։ Եւ իբրեւ համագումարը եւ անխուսափելի վախճանը մեղքին մեր մէջ կատարած շահատակութեանց, զմեզ կը նետէ յաւիտենական տանջանքի վիհը, ուր մեզի կը սպասէ՝ Աւետարանի բացատրութեամբ՝ լալ և տկուաները կրճտել։

Ահա թէ ինչքան հաճելի հրէշ մըն է մեղքը, որուն հետ մենք ոչ միայն այնքան թեմէ կը վերաբերուինք, այլ նոյն իսկ յաճախ կը գործակցինք անոր, մեր մարմինը, մեր զգայարանքները, մեր աշխուագոյն կարողութիւնները, նոյն իսկ մեր հոգին տրամադրութեան տակ կը դնենք այս հրէշին, որ ուղղածին պէս վարէ զանոնք և օր մըն ալ երբ չաչքերնիս բանանք զմեզ պիտի գտնենք յաւիտենական կորուստի վիհին բերանը. . . Ետ դառնալ յաճախ անկարելի է այլաւ և մեր կորուստը անխուսափելի. աստուածային հրաշք մը միայն կրնայ կորզել զմեզ այդ վիշտային ճանկերէն և կորստեան վիհի բերանէն. . .